

HSA

HIGHER
SCHOOL OF
ADVOCACY

Правові основи охорони праці в умовах війни.
Огляд законодавчих актів, що регулюють
охорону праці в умовах воєнного стану

ДОЛГОЄР ВАЛЕРІЯ

Адвокатка

Членкиня Центру Трудового права та
соціального забезпечення Вищої школи
адвокатури

Членкиня Комітету з трудового права НААУ
Заступниця Голови Комітету з питань гендерної
політики НААУ

Юристка та спеціалістка з адвокації напряму
правозахисту БО БФ "СХІД-СОС"

Facebook: Valeriia Dolhoier

- 1. Огляд законодавчих актів, що регулюють охорону праці в умовах воєнного стану.**
- 2. Обов'язки роботодавця щодо охорони праці під час війни**
- 3. Судова практика.**

Законодавство:

Стаття 43 Конституції України гарантує кожному право на працю, що включає можливість вільно обирати або погоджуватися на вид трудової діяльності, яка забезпечує заробіток

Стаття 45 Конституції України гарантує кожному, хто працює, право на відпочинок. Це право забезпечується через щорічні оплачувані відпустки, вихідні дні та скорочений робочий день для певних професій, а також скорочену тривалість роботи в нічний час. Деталі реалізації цього права, як-от тривалість робочого часу, тривалість відпустки та вихідні дні, визначаються законом

Безпечні умови праці також є одним з основоположних елементів міжнародних стандартів у сфері праці, зокрема **Конвенцій МОП № 155 та № 187,**
учасником яких є Україна

Велику роль у гарантуванні безпеки праці відіграє міжнародне співробітництво в галузі охорони праці.

Міжнародне співробітництво у сфері охорони праці передбачає використання світового досвіду в організації трудових процесів для поліпшення умов і підвищення рівня безпеки праці. Таке співробітництво здійснюється як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях.

- Закон України “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану” від 15.03.2022 №2136-IX;
- Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин” від 01.07.2022 №2352-IX;
- Закон України “Про систему громадського здоров’я” від 06.09.2022 №2573-IX;
- Постанова КМУ від 24.03.2022 №357 “Деякі питання виконання робіт підвищеної небезпеки та експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки на період дії воєнного стану”;
- Постанова КМУ від 10 травня 2022 №577 “Про затвердження переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи або оточуючих” (із змінами);
- Постанова КМУ від 30.06.2023 №660 “Про внесення змін до пункту 4 Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці”;
- Постанова КМУ від 13.03.2022 №303 “Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану”;

- **Наказ МОЗ від 26.01.2024 №139** “Про затвердження Переліку категорій осіб, які для виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби) з особливими вимогами до стану психічного здоров’я підлягають періодичному психіатричному огляду, та Змін до Порядку проведення попередніх, періодичних та позачергових психіатричних оглядів, у тому числі на предмет вживання психоактивних речовин”;
- **Наказ МОЗ від 08.11.2023 №1925** “Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров’я України від 23 липня 2002 року № 280” стосовно проведення профілактичних медичних оглядів;
- **Наказ Міненергугілля України від 19.12.2013 № 966**- Про затвердження Правил охорони праці під час роботи з інструментом та пристроями.

Національне законодавство

НПАОП — скорочення від «Нормативно-правовий акт з охорони праці» *.

HSA

HIGHER
SCHOOL OF
ADVOCACY

- **НПАОП 0.00-7.22-23** Мінімальні вимоги до забезпечення знаками безпеки та здоров'я на роботі;
- **НПАОП 0.00-7.24-23** Вимоги до суб'єктів господарювання, які мають намір виконувати (виконують) експертизу стану охорони праці та безпеки промислового виробництва, проводити (проводять) технічний огляд, експертне обстеження (технічне діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;
- **НПАОП 11.1-1.16-23** Правила безпеки в нафтогазодобувній промисловості;
- **НПАОП 0.00-7.23-23** Мінімальні вимоги щодо безпеки та здоров'я працівників, які потенційно зазнають ризику у вибухонебезпечних середовищах;
- **НПАОП 02.0-7.01-23** Мінімальні вимоги щодо безпеки і здоров'я на роботі працівників лісового господарства та під час виконання робіт із зеленими насадженнями.
- **НПАОП 0.00-1.72-14** – Мінімальні вимоги щодо безпеки і здоров'я під час експлуатації великовантажних автомобілів та інших технологічних транспортних засобів під час розробки рудних і нерудних копалин відкритим способом.
- **НПАОП 28.52-1.32-14** - Мінімальні вимоги щодо безпеки і здоров'я під час паяльних робіт.

Обов'язки роботодавця щодо охорони праці під час війни

- Охорона праці зберігає пріоритет навіть під час війни.
- Принцип: роботодавець відповідає за безпечні умови праці незалежно від обставин.
- Основні вимоги регулюються Законом України «Про охорону праці» № 2694-XII.

Роботодавець має:

- створити безпечні та здорові умови праці;
- забезпечити навчання, інструктажі, засоби індивідуального захисту;
- фінансувати заходи з охорони праці.

Інструктажі поділяються на: вступний, первинний, повторний, позаплановий, цільовий.

Закон «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX:

- дозволяє змінювати умови праці, але не скасовує вимоги безпеки;
- заборона примусової праці та право на безпечні умови зберігаються повністю.

Можливі форми роботи:

- дистанційна, гнучка, змішана.
- Роботодавець зобов'язаний адаптувати систему охорони праці — онлайн-інструктаж, доступ до ЗІЗ, інформування працівників.

Один із головних обов'язків роботодавця — організація інструктажів з охорони праці.

Інструктажі проводяться для всіх працівників, незалежно від освіти, стажу чи посади.

Мета — забезпечити знання правил безпеки, профілактику травматизму та правильні дії у надзвичайних ситуаціях.

Види інструктажів:

- ◆ вступний
- ◆ первинний
- ◆ повторний
- ◆ позаплановий
- ◆ цільовий

Первинний інструктаж:

- Проводиться до початку роботи на робочому місці з:
  - новоприйнятими працівниками;
  - тими, хто переводиться на іншу посаду або виконує нову роботу;
  - учнями/студентами перед практикою чи навчальним завданням.
- Проводиться індивідуально або групою, відповідно до чинних інструкцій.

Повторний інструктаж:

- Проводиться для закріплення знань — за змістом первинного.
- Періодичність:
  - роботи з підвищеною небезпекою — раз на 3 місяці;
  - інші роботи — раз на 6 місяців.

Позаплановий інструктаж

- Призначається у випадках:
  - ухвалення нових нормативних актів або змін до них;
  - порушення вимог охорони праці, що призвели до травм, аварій, пожеж;
  - перерви у роботі понад 30 днів (небезпечні роботи) або понад 60 днів (інші).
- Проводиться індивідуально або групою, залежно від обставин.
- Зміст визначається окремо для кожного випадку.

Цільовий інструктаж проводиться:

- перед ліквідацією аварій, стихійних лих;
- перед виконанням робіт за нарядами-допуском, наказом або розпорядженням.
- Проводиться індивідуально або з групою працівників.

Дистанційна перевірка знань допускається за умови:

- забезпечення візуальної аутентифікації особи, яка проходить перевірку знань з питань охорони праці;
- особистої присутності членів комісії з перевірки знань.

Процес реалізується шляхом передачі відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному режимі.

Перевірка знань здійснюється за нормативно-правовими актами з охорони праці, вимоги яких належать до функціональних обов'язків працівника.

○

Судова практика

Колегія суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Хмельницького

апеляційного суду по кримінальній справі № 688/3605/24 від 27 березня 2025 року

Суд встановив, що начальниця цеху порушила вимоги законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці та правил техніки безпеки, що призвели до загибелі людини. Зокрема, незаконно допустила до приміщення котельні кочегара, з яким не був укладений трудовий договір, який не проходив медогляду, інструктажів з питань охорони праці та пожежної безпеки, навчання за відповідною програмою й не отримував посвідчення на право обслуговування котлів

Роботодавець має забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці. Цією метою роботодавець забезпечує функціонування системи управління охороною праці, а саме: створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їх обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій, а також контролює їх додержання; розробляє і затверджує положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах підприємства (далі - акти підприємства), та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці, забезпечує безоплатно працівників нормативно-правовими актами та актами підприємства з охорони праці; здійснює контроль за додержанням працівником технологічних процесів, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, використанням засобів колективного та індивідуального захисту, виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці; вживає термінових заходів для допомоги потерпілим, залучає за необхідності професійні аварійно-рятувальні формування у разі виникнення на підприємстві аварій та нещасних випадків. Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 939/1280/22 від 27 березня 2025 року, про відшкодування моральної шкоди, ВС виснував:

Постійний контроль за додержанням працівниками вимог нормативних актів про охорону праці покладається на роботодавця (частина перша статті 160 КЗпП України).

У цій справі не доведено, що роботодавцю було відомо про продовження бойових дій у районі Мирчанського лісництва та замінування доріг чи ділянок лісу одиночними мінами.

Також судами не встановлено обставин, які б могли свідчити про те, що товариство могло вжити, але не вжило заходів з безпеки й охорони праці тощо, які б усунули ризик для життя працівника від одиночного вибухового пристрою, ймовірно встановленого протягом березня-квітня 2022 року комбатантами держави-окупанта на лісовій дорозі.

Враховуючи, що смертельний нещасний випадок, який мав місце 19 квітня 2022 року з водієм ДП «Тетерівський лісгосп» (об`єкту критичної інфраструктури) під час виконання ним трудових обов`язків, стався саме у зв`язку з наслідками проведення державою-окупантом воєнних (бойових) дій у районі, в якому такі дії проводилися (на території Київської області у лютому-березні 2022 року), внаслідок спрацювання одиночного вибухового пристрою, то відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок військової агресії держави-окупанта проти України, не можуть бути за обставин цієї справи покладені на ДП «Тетерівський лісгосп», який відноситься до сфери критичної інфраструктури.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі 243/442/23 від 06 березня 2024 року, про відшкодування моральної шкоди, ВС виснував:

... за відсутні належних приміщень стаціонарну лікарні, відсутності осіб, які страждають на психічні розлади і яким психіатрична допомога надається у стаціонарних умовах, лікувальний заклад прийняв достатньо обґрунтоване рішення про призупинення дії трудового договору з більшістю медичних працівників лікарні. У психіатричній лікарні, яка перебуває у близькості до зони бойових дій, склалася такі обставини, коли роботодавець не мав практичної можливості надати роботу та забезпечити медичному персоналу, зокрема позивачці, **належні й безпечні умови праці з урахуванням** положень статті 13 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», а позивачка, за відсутності осіб, які страждають на психічні розлади і яким психіатрична допомога надається у стаціонарних умовах, а також медичного персоналу у психіатричному відділенні № 1, не мала можливості виконувати свої посадові обов'язки.